

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ГОРБАЧУК ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ

УДК 65.012.8:338(477)

**ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Спеціальність 21.04.01 - економічна безпека держави

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» (м. Київ).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Рокоча Віра Володимирівна,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Вергун Володимир Антонович,
професор кафедри міжнародного бізнесу,
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Собкевич Оксана Володимирівна,
завідувач відділу безпеки реального сектору економіки, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України

Захист відбудеться «13» квітня 2017 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.130.01 Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою:

03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, кім. 245.

З текстом дисертації можна ознайомитися у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою:

03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32, кім. 236

Автореферат розісланий «13» березня 2017 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н. М. Літвін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах глобальних трансформацій, з огляду на зростання масштабів міжнародної економічної взаємодії, збільшення її учасників і загострення конкурентної боротьби, з'явилася необхідність в універсальному механізмові оперативного узгодження та врегулювання різних, інколи діаметрально протилежних економічних інтересів держав. Функції такого механізму в сучасній міжнародній практиці виконує економічна дипломатія, інструменти якої успішно застосовуються для подолання бар'єрів на шляху міжнародної торгівлі, вирішення суперечок та збоїв ринку, дотримання умов контрактів, забезпечення усіх сторін міжнародних економічних відносин максимально симетричною інформацією. Виконуючи свої функції, економічна дипломатія виступає одночасно і як інструмент стимулювання світових товарно-інвестиційних потоків, і як фактор захисту національних інтересів та забезпечення економічної безпеки держав.

На теоретичному рівні цей факт є загальновизнаним. Однак упродовж останнього десятиліття у світових наукових колах економічна дипломатія розглядається не лише як актуальна тема теоретичних, але й прикладних та емпіричних досліджень. Так, згідно з результатами статистичного аналізу, проведеного Світовим банком щодо ефективності роботи агентств із заохочення інвестицій, 10%-ве збільшення бюджетного фінансування, спрямованого на стимулювання прямих іноземних інвестицій, призводить до їх збільшення на 7,5 %. Дослідження стосовно агентств з просування експорту товарів показало, що кожен додатковий долар, витрачений на стимулювання експорту, збільшує його обсяги на 40 доларів. Доведено, що відкриття додаткового консульства в країні перебування пов'язане зі зростанням експорту в цю країну на 6-10 %, а відкриття посольства має такий самий ефект, як зниження від 2 до 12 відсоткових пунктів адвалорного тарифу. Наведені цифри вказують на високий рівень дієвості інструментів економічної дипломатії розвинених країн, відтак на важливість моніторингу кількісної оцінки їх ефективності.

Проведення аналогічних досліджень в Україні обґрунтовується принаймні трьома чинниками, які пояснюють їх необхідність: (1) удосконалення шляхів забезпечення економічної безпеки в політичній і дипломатичній сферах, які в офіційній методиці розрахунку рівня економічної безпеки України поки що не враховані; (2) наукове вивчення новітніх тенденцій у галузі економічної дипломатії, оскільки в умовах глобальних та регіональних інтеграційних процесів ефективне застосування її інструментів є дієвим фактором забезпечення економічної безпеки української держави; (3) контроль за витратами та якістю роботи урядових структур, які фінансуються з державного бюджету і відповідальні за втілення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії держави.

Основи економічної дипломатії як науки і міжнародної практики, її роль і місце в сучасних міжнародних відносинах вивчали такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як Н. Бейн, В. Вергун, С. Вуллок, І. Іванов, Г. Каррон де ла Карр'єр, А. Ліхачов, Н. Татаренко, В. Щетінін та ін. Емпіричні дослідження в галузі економічної дипломатії розпочав А. Роуз, продовжують науковий пошук

Е. Афман, Х. Векк-Ханеман, Г. Крюсен та ін. Вивченням проблем забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації світової економіки займаються такі вітчизняні науковці, як В. Алькема, І. Белоусова, Є. Бобров, З. Борисенко, В. Грушко, М. Денисенко, Я. Жаліло, О. Захаров, С. Лаптев, О. Ляшенко, Г. Мерніков, Г. Макаркина, І. Мігус, І. Петрова, В. Рокоча, В. Сідак, О. Собкевич, А. Сухоруков, В. Тимошенко, В. Терехов, В. Токар, В. Франчук, Ю. Харазишвілі, В. Шемаєв, Л. Шемаєва та ін. Місцю та функціям економічної дипломатії в системі економічної безпеки держави присвячені роботи таких учених, як: П. ван Бергейк, Г. Біглейзер, С. Мунс, В. Нижник, А. Савойській, К. Фліссак та ін.

Відаючи належне науковій та практичній значущості праць названих учених, слід зазначити, що в українській науці теоретичні питання забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії залишаються маловивченими, а прикладні дослідження в цій галузі не проводяться.

Наукове завдання дисертаційної роботи полягає у створенні науково-методичної бази для прикладних досліджень у галузі забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт: кафедри управління фінансово-економічною безпекою ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338); кафедри міжнародних економічних відносин ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» у межах науково-дослідної роботи «Стратегічні зміни в міжнародному бізнесі в інформаційному суспільстві» (номер державної реєстрації 0111U002757).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка значущості впливу інструментів економічної дипломатії на результати зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) і, відповідно, на стан економічної безпеки держави, а також розробка науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення методики розрахунку рівня економічної безпеки України шляхом уведення політико-дипломатичної складової.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі задачі:

- дослідити теоретико-методичні основи економічної безпеки держави в контексті інтеграції її національної економіки у світовий економічний простір;
- з'ясувати теоретичні засади впливу процесів глобалізації світової економіки на трансформацію національних економічних інтересів, обґрунтувати процес інтернаціоналізації національних інтересів та розкрити його сутність;
- висвітлити роль економічної дипломатії як інструменту забезпечення економічної безпеки держави;
- дослідити функціональні складові економічної безпеки України та встановити адекватність їх відображення в методиці розрахунку рівня

економічної безпеки держави, запропонованій Міністерством економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ);

- виявити, проаналізувати та систематизувати найбільш дієві інструменти української економічної дипломатії для подальшого здійснення емпіричного економічного аналізу;

- побудувати багатofакторну мультиплікативну модель залежності первинних змінних та з її допомогою перевірити на емпіричному рівні гіпотезу про значущість впливу інструментів економічної дипломатії на інтенсивність товарно-інвестиційних потоків між Україною і країнами світу;

- проаналізувати динаміку щільності зв'язку дії інструментів економічної дипломатії та показників результативності зовнішньоекономічної діяльності України за період незалежності як фактору забезпечення економічної безпеки держави на глобальному рівні;

- здійснити аналітичний огляд транскордонного співробітництва України як вияву дієвості економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному і двосторонньому рівнях, а також надати науково-методичні рекомендації щодо удосконалення політико-економічних відносин із суміжними країнами як фактору економічної безпеки України;

- обґрунтувати необхідність розширення складових офіційної методики обрахунку рівня економічної безпеки держави шляхом уведення політико-дипломатичної складової.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки держави в умовах глобалізації та регіоналізації світової економіки.

Предметом дослідження є політико-дипломатична складова процесу забезпечення економічної безпеки держави.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети на теоретичному та емпіричному рівнях застосовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи пізнання. Зокрема: історичного й логічного при визначенні ролі та місця економічної безпеки держави у процесі державотворення (п. 1.1); методи структурно-логічного та семантичного аналізу в поглибленні змісту понять: «глобальна система господарювання», «відкрита економіка», «національні інтереси», «економічна дипломатія», «економічна безпека держави» та ін. (пп. 1.1-1.3); аналізу і синтезу – у дослідженні сучасних можливостей та загроз економічній безпеці держави, пов'язаних з глобальними процесами (п. 1.2); статистичного аналізу, методу порівняння, економіко-математичні та графічні методи – для аналізу показників відкритості економіки України, (п. 2.1.); індукції та дедукції - для виділення та систематизації найбільш дієвих інструментів української економічної дипломатії в контексті їх впливу на основні показники зовнішньоекономічної діяльності України (п. 2.2); математичного моделювання - для емпіричної перевірки висунутих у дослідженні теоретичних тез (п. 2.3); статистичного аналізу, математичного моделювання - для емпіричної оцінки дієвості інструментів економічної дипломатії (пп. 3.1, 3.2); суб'єктного підходу при обґрунтуванні необхідності введення нової, політико-дипломатичної складової до методики розрахунку рівня економічної безпеки України (п. 3.3).

Статистичною і фактологічною основою дослідження є дані розміщені на сайтах ВР, МЗС, МЕРТ, НБУ, ДСТУ, а також МВФ та Світового Банку. Окремі дані отримано у фондах галузевого державного архіву МЗС; через електронне листування з посольствами і консульствами в країнах перебування, у вигляді відповідей на офіційні звернення до міністерств України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці науково-методичних основ прикладних та емпіричних досліджень, підходів і рекомендацій щодо застосування економічної дипломатії в якості інструменту забезпечення економічної безпеки держави.

Основні положення, що визначають наукову новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

- розроблено концептуально-теоретичні засади функції економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на основі ідентифікації офіційних і неурядових дипломатичних структур з реалізації завдань інтеграції країни у світовий і регіональний торговий та інвестиційний простір з метою отримання зростаючого позитивного економічного ефекту. Доведено, що процес забезпечення економічної безпеки потребує як розширення напрямків діяльності економічної дипломатії, так і активізації всіх її форм, цільовою функцією яких повинна стати максимізація вигаду від зовнішньоекономічної діяльності держави;

удосконалено:

- методика збору, систематизації та обрахунку первинних емпіричних даних, пов'язаних з міжнародною економічною діяльністю держави, яка, на відміну від існуючої, передбачає не лише зовнішньоекономічну, але й зовнішньополітичну складову;

- методика аналітичного і теоретичного обґрунтування одержаних результатів наукового дослідження щодо впливу політико-економічних зв'язків України на рівень її економічної безпеки, яка, на відміну від існуючих, враховує дію інструментів економічної дипломатії;

- методика розрахунку рівня економічної безпеки України, запропоновану МЕРТ, яка відрізняється від існуючої наявністю у переліку складових економічної безпеки держави додаткової політико-дипломатичної складової;

дістали подальшого розвитку:

- ареал емпіричних досліджень у галузі економічної дипломатії, які до цього часу проводилися лише західними фахівцями і стосувалися розвинених країн, розширено завдяки результатам здійсненого дисертантом емпіричного аналізу політико-економічного співробітництва України з країнами-основними економічними партнерами.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційної роботи та пропозиції щодо забезпечення економічної безпеки держави засобами економічної дипломатії схвалені та прийняті до впровадження: у Національному інституті стратегічних досліджень при Президентові України у підготовці науково-аналітичних матеріалів (довідка № 293/142 від 03.03.2017); окремі результати емпіричної частини дисертаційного

дослідження прийняті до впровадження на кафедрі методології та методики навчання фізико-математичних дисциплін вищої школи, фізико-математичного інституту НПУ ім. М. П. Драгоманова в межах дисциплін: «Економетрія», «Економіко-математичне моделювання», «Математичні методи економічного та фінансового аналізу» (довідка № 07-10/171 від 07.02.2017); на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» у межах програми навчальної дисципліни «Економічна дипломатія в міжнародній торгівлі», складеної автором відповідно до варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 8.03050301 «Міжнародна економіка» (акт упровадження результатів наукового дослідження в навчальний процес від 05.09.2016); у відділі маркетингу приватного акціонерного підприємства авіакомпанія «Горлиця» у своїй аналітичній діяльності та при розробці стратегії фірми у відносинах з клієнтами різних країн (довідка № 25/175 від 09.08.2016).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійно проведеного автором наукового дослідження. Наукові розробки, висновки і пропозиції, що містяться в дисертації, одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: Третя міжнародна науково-практична конференція «Виклики та потреби бізнесу XXI століття» (Університет «КРОК», м. Київ, листопад 2012 року); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємництва» (м. Дніпропетровськ, листопад 2013 року); Міжнародна науково-практична конференція «Institutionelle Grundlagen für die Funktionierung der Ökonomik unter den Bedingungen der Transformation» (Nürnberg, Deutschland, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation» (Montreal, Canada, 2015).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 5,5 др. арк. Із них: розділ у колективній монографії; 4 статті в наукових фахових виданнях України, 2 статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 9 - в інших виданнях.

Структура дисертації та її обсяг. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел, який налічує 258 найменувань, та додатків. Обсяг основного тексту становить 215 сторінок. Дисертаційна робота містить 25 рисунків, 33 таблиці, а також 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та задачі дослідження, визначено об'єкт і предмет, методичний інструментарій, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні основи аналізу місця економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави»** висвітлено теоретичні засади економічної безпеки держави з відкритою економікою; досліджено явище

інтернаціоналізації національних інтересів держав, що формує нову реальність у сфері ризиків, загроз та забезпечення економічної безпеки держави; надано загальну характеристику місця сучасної економічної дипломатії в процесі забезпечення економічної безпеки держави.

У підрозділі 1.1 *«Забезпечення економічної безпеки держави у відкритих економічних системах»* визначено поняття «економічна безпека держави», що містить у собі три взаємопов'язані функціональні складові: здатність національної економіки до сталого і збалансованого зростання; здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам; забезпечення високої конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Найбільш ефективними і динамічними складовими світової економіки є відкриті національні економічні системи. Головними критеріями відкритих економічних систем є: інтенсивна експортно-імпортна діяльність; сприятливий інвестиційний клімат; міграція робочої сили; обмін інформацією, технологіями тощо. Але відкритість економіки несе в собі, крім переваг, і певні загрози. У дисертації представлено класифікацію загроз економічній безпеці держави з відкритою економічною системою та запропоновано шляхи зменшення їх негативного впливу. Доведено, що в сучасних умовах, коли переважна більшість економік світу бере активну участь у міжнародному поділі факторів виробництва, забезпечення економічної безпеки в зовнішньоекономічній сфері набуває базового значення та безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки усього господарського комплексу держави.

У підрозділі 1.2 *«Глобалізація світової економіки та інтернаціоналізація національних інтересів як фактор нових можливостей і загроз економічній безпеці держави»* висвітлюється суть глобальних процесів у світовій економіці. Доведено, що однією з характерних рис глобалізації є «інтернаціоналізація національних інтересів держави». Це явище має кілька аспектів: національні інтереси держави виходять за межі своїх кордонів; держава оголошує території інших держав певного регіону або всього світу зоною своїх національних інтересів, що характерно для супердержав; малі й середні держави також мають інтереси за межами своїх територій: зовнішня торгівля товарами, інвестиції, участь у розробках корисних копалин тощо; ТНК, котрі виступають провідним суб'єктом процесів інтернаціоналізації, виступають носіями національних інтересів країни базування. Ці та інші чинники, що характерні для сучасної глобалізації, несуть у собі як нові можливості, так і нові загрози, тому перед окремими країнами і всією світовою спільнотою постала проблема удосконалення системи захисту від небезпечних впливів і загроз та пошуку шляхів розбудови економічної безпеки держав.

У підрозділі 1.3 *«Характеристика ролі та місця сучасної економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави»* зазначається, що одним з дієвих інструментів захисту зовнішньоекономічних інтересів та забезпечення економічної безпеки держав з відкритими економічними системами є економічна дипломатія. Сучасна економічна дипломатія діє на двох рівнях: офіційному (державні структури) і неофіційному (громадські

організації та приватний бізнес). У роботі дається визначення економічної дипломатії як комплексу заходів (включаючи сукупність методів у процесі прийняття рішень на міжнародному рівні), пов'язаних з міжнародною економічною діяльністю (експорт, імпорт, інвестиції тощо), які проводяться державними та недержавними структурами. Розкрито значення економічної дипломатії в інтенсифікації світових товарно-інвестиційних потоків, що безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки держав. На прикладі України створено і представлено структурно-логічну схему функцій економічної дипломатії в системі захисту зовнішньоекономічних інтересів та економічної безпеки держави, що характерні для більшості країн (рис. 1).

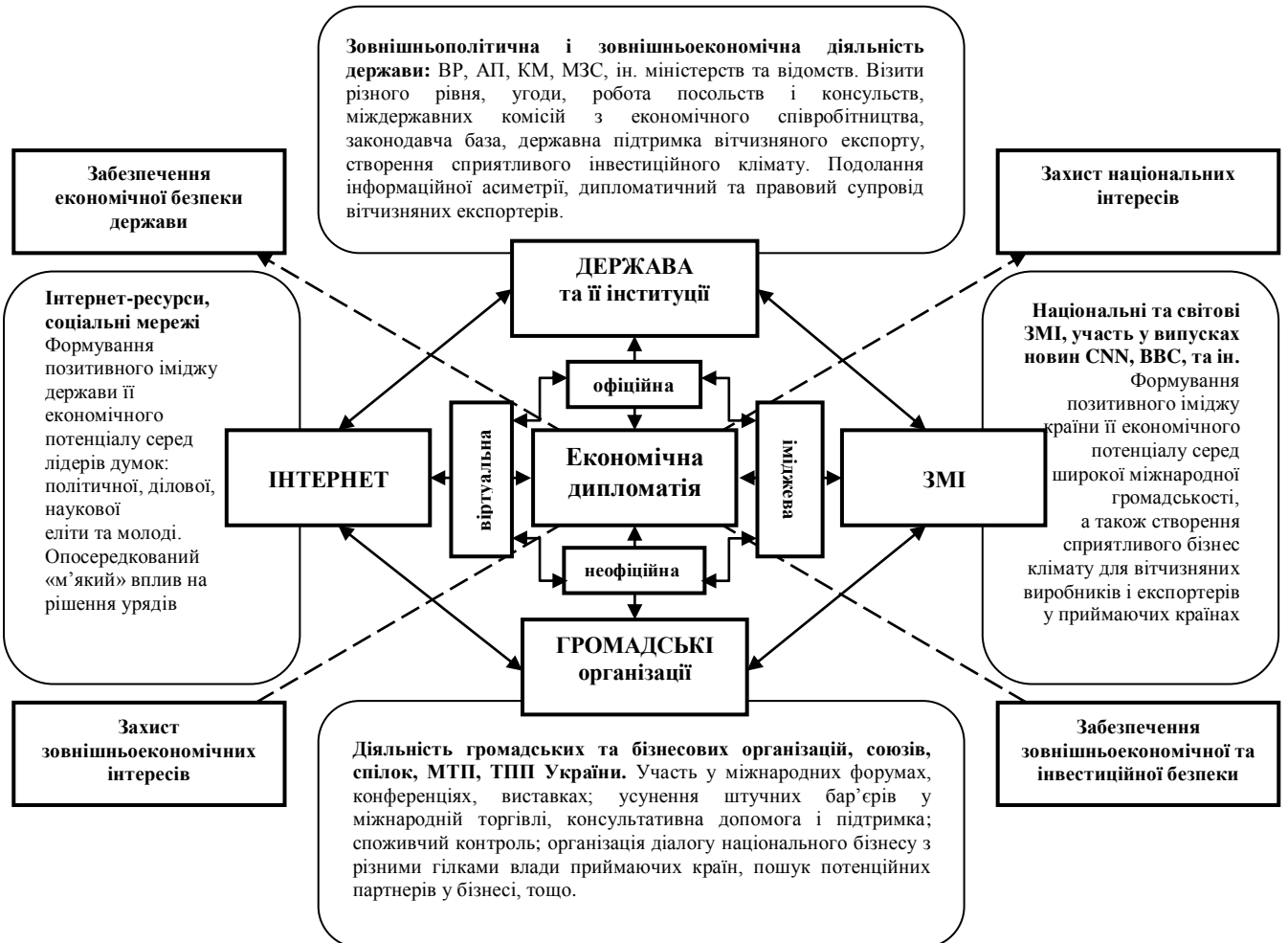

Рис. 1. Структурно-логічна схема функцій економічної дипломатії в системі захисту зовнішньоекономічних інтересів та економічної безпеки України

Джерело: створено автором на основі результатів дисертаційної роботи

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив виникнення новітніх форм економічної дипломатії – віртуальної та іміджевої, що окремо виділені в структурно-логічній схемі. Віртуальна економічна дипломатія охоплює прийняття рішень, координацію та практику закордонних справ, поширення офіційної інформації про країну, її економічний потенціал, що здійснюється за допомогою ІКТ і зокрема Інтернету. Оскільки доступ до Інтернету має у переважній більшості політична, бізнесова, наукова, культурна еліта суспільства та молодь, віртуальна економічна дипломатія виступає фактором міжнародної взаємодії і конкурентної боротьби не лише на рівні

урядів і дипломатичних представництв, але й на рівні громадськості країн, що, зрештою, опосередковано впливає на політичні та зовнішньоекономічні рішення урядів. І в цьому є новітня тенденція міжнародних відносин ХХІ ст.

Це ж стосується іміджу країн, який, крім Інтернету, формують національні і особливо глобальні англомовні ЗМІ. З огляду на те, що позитивний міжнародний імідж є дієвим ресурсом суспільно-політичного життя держави та одним з інструментів захисту її національних інтересів, він автоматично стає об'єктом зовнішніх загроз. У підрозділі подано докладний систематизований перелік подібних загроз, пропонуються шляхи їх подолання, зокрема засобами сучасних комунікацій.

На теоретичному рівні сформульовано висновок, що функції сучасної економічної дипломатії пов'язані з інвестиційно-інноваційною, зовнішньоекономічною, енергетичною, фінансовою та іншими складовими економічної безпеки, які безпосередньо й опосередковано впливають на всю сукупність цих складових, а отже, на загальний рівень економічної безпеки держави.

У розділі 2 **«Реалізація функцій економічної дипломатії України в забезпеченні економічної безпеки держави»** розглянуто механізм забезпечення економічної безпеки української держави, представлено перелік інструментів економічної дипломатії, за допомогою багатofакторної моделі здійснено статистичний аналіз первинних емпіричних даних, розроблено структурно-логічну схему впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки України.

У підрозділі 2.1 *«Економічна безпека української держави та оцінка її рівня»* проаналізовано структуру та основні функціональні складові економічної безпеки України. Доведено, що інвестиційно-інноваційна та зовнішньоекономічна складові економічної безпеки держави є базовими, оскільки виражають ключові інтереси України у процесі її інтеграції в глобальну систему господарювання. Встановлено, що офіційна методика розрахунку рівня економічної безпеки України, запропонована МЕРТ, потребує вдосконалення, оскільки в ній не враховано політико-дипломатичні фактори (робота економічних відділів посольств, закордонні візити різного рівня та підписані угоди, робота спільних міжурядових комісій з економічного співробітництва, інших міждержавних органів високого рівня тощо), які безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну політику держави, виступаючи підґрунтям і стимулом розвитку міжнародних економічних відносин.

Розраховано та проаналізовано параметри, які характеризують ступінь відкритості української економіки, здійснено порівняння відкритості економіки України та економік інших країн. Проведено системний аналіз географічної і товарної структур українського експорту, імпорту товарів. Здійснено критичну оцінку ефективності експортно-імпоротної діяльності та стану інвестиційної привабливості України як факторів економічної безпеки держави. Визначено характеристику зовнішніх загроз економічній безпеці України та шляхи зменшення їх негативного впливу.

Розкрито основні завдання української дипломатичної служби, що

безпосередньо пов'язані з економічною безпекою держави. Доведено, що українська дипломатія має захищати національні інтереси України, які можна об'єднати в три групи: стратегічні та геополітичні (пов'язані із забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності); економічні (визначаються задачами з інтеграції економіки України у світове господарство); регіональні, субрегіональні та локальні (реалізуються шляхом забезпечення специфічних потреб розвитку України).

У підрозділі 2.2 *«Інструменти економічної дипломатії, застосовувані для захисту зовнішньоекономічних інтересів та пом'якшення загроз економічній безпеці»* зазначено, що інструменти сучасної економічної дипломатії в комплексі або в різних варіаціях застосовуються для вирішення конкретних завдань з відстоювання економічних інтересів держави, що у підсумку відображається на пом'якшенні впливу загроз економічній безпеці України. У роботі охарактеризовано інструменти економічної дипломатії, які застосовуються у світових емпіричних дослідженнях і які використано дисертантом у власних розрахунках, зокрема: робота українських посольств і консульств; візити українських Президентів і візити високого рівня; чинні угоди; постійно діючі двосторонні органи міждержавного співробітництва високого рівня; спільні міжурядові комісії з економічного співробітництва (СМК); українська діаспора та українські громадські організації за кордоном (сучасна українська діаспора належить до світової, має значний потенціал у сприянні українській державі, підвищенні її конкурентоспроможності, тому до обрахунку цей інструмент було включено як приклад дії неурядової економічної дипломатії).

У дослідженні проаналізовано кожен із зазначених інструментів економічної дипломатії, розроблено їх кількісні характеристики, які надалі використовувались як первинні факторні змінні в економетричних розрахунках. Для отримання адекватних результатів і з метою порівняльного аналізу їх було розподілено попарно (українські-іноземні): рейтинг роботи іноземних посольств в Україні - рейтинг українських посольств за кордоном; кількість візитів рівня глав держав до України - кількість візитів українських Президентів за кордон тощо.

У підрозділі 2.3 *«Емпірична перевірка значущості впливу інструментів економічної дипломатії на інтенсивність світових товарно-інвестиційних потоків як фактору економічної безпеки держави»* здійснено аналітичну кількісну перевірку теоретичних положень та виявлення можливого позитивного зв'язку, з одного боку, між інструментами економічної дипломатії, з іншого – українського експорту, імпорту та обсягів залучених в Україну ПІІ. На підставі здійсненого аналізу було отримано емпіричне підтвердження гіпотез, висунутих у розділі 1.

Зібрані дані про міжнародні відносини України з основними економічними партнерами (28 країн світу, за період з 1991 по 2015 рр.) систематизовано і підготовлено до статистичного аналізу у вигляді матриць, де показники зовнішньоекономічної діяльності України позначені як результуючі змінні у: експорт (y_1), імпорт (y_2), залучені ПІІ (y_3), а інструменти економічної

дипломатії як факторні змінні x : рейтинг роботи іноземних посольств в Україні (x_1), рейтинг роботи українських посольств за кордоном (x_2), іноземні генеральні консульства в Україні (x_3), українські генеральні консульства за кордоном (x_4), іноземні почесні консульства в Україні (x_5), українські почесні консульства за кордоном (x_6), візити рівня глав держав до України (x_7), візити українських Президентів за кордон (x_8), візити високого рівня до України (x_9), українські візити високого рівня за кордон (x_{10}), постійно діючі двосторонні органи високого рівня (x_{11}), чинні угоди (x_{12}), українська діаспора в країнах перебування (x_{13}), українські громадські організації в країнах перебування (x_{14}). Аналіз даних здійснювався за допомогою програми Microsoft Office Excel.

За результатами проведеного кореляційного аналізу виявлено статистично значущий зв'язок між інструментами економічної дипломатії і показниками з експорту (в середньому $r = 0,8$) та імпорту (в середньому $r = 0,7$). Щодо залучених обсягів ПІІ - суттєвого зв'язку не виявлено (в середньому $r = 0,1$), але оскільки лінійні залежності можуть містити похибку, додатково було здійснено регресійний та дисперсійний аналіз, який передбачає нелінійні форми зв'язку - більш характерні для економічних явищ. В якості рівняння регресії була виведена багатфакторна мультиплікативна експоненціальна модель виду:

$$y_k = \alpha \prod_{i=1}^{14} \beta_i^{x_i}, k = 1,2,3,$$

де y_1 – експорт (млн.\$), y_2 – імпорт (млн.\$), y_3 – обсяг залучених в країну ПІІ (млн.\$), α, β_i – параметри моделі, обчислені в ході дослідження на основі статистичних даних, x_i – кількісні значення факторних змінних, що характеризують відповідні інструменти економічної дипломатії (у даному разі їх 14). Модель була перевірена на адекватність і стала базовою у дисертаційній роботі (табл. 1).

Таблиця 1

Показники адекватності моделі

множинний коефіцієнт кореляції	0,945876
коефіцієнт детермінації R^2	0,894682
стандартна похибка	0,469037
емпіричне значення критерію Фішера F	8,495023
значущість F	0,000138

Джерело: розраховано автором за результатами перевірки моделі

Для виявлення рівня залежності між змінами факторів x_i та зміною кожного з параметрів y було здійснено дисперсійний аналіз первинних даних (табл. 2).

Таблиця 2

Показники варіації досліджуваних факторів (x)

Змінні y	Варіація y до x , %	Варіація інших факторів, %
для експорту (y_1)	23,854	76,146
для імпорту (y_2)	20,033	79,967
для ПІІ (y_3)	20,032	79,968

Джерело: розраховано автором за результатами дисперсійного аналізу

Проведений аналіз показав щільність зв'язку означених величин у межах 20%. Одержані результати слід вважати суттєвими, оскільки вони, крім іншого, повністю відповідають емпіричному закону В. Парето (20:80). Виявлена залежність свідчить про суттєвий вплив інструментів економічної дипломатії на

рівні забезпечення інвестиційно-інноваційної та зовнішньоекономічної безпеки, які через прямі й опосередковані впливи на інші складові коригують загальний інтегральний індекс економічної безпеки України (рис. 2).

Це твердження базується на структурі індикаторів інвестиційно-інноваційної і зовнішньоекономічної складових, виражених у коефіцієнті покриття експортом імпорту, частці імпорту у внутрішньому споживанні країни, відношенні чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП тощо.

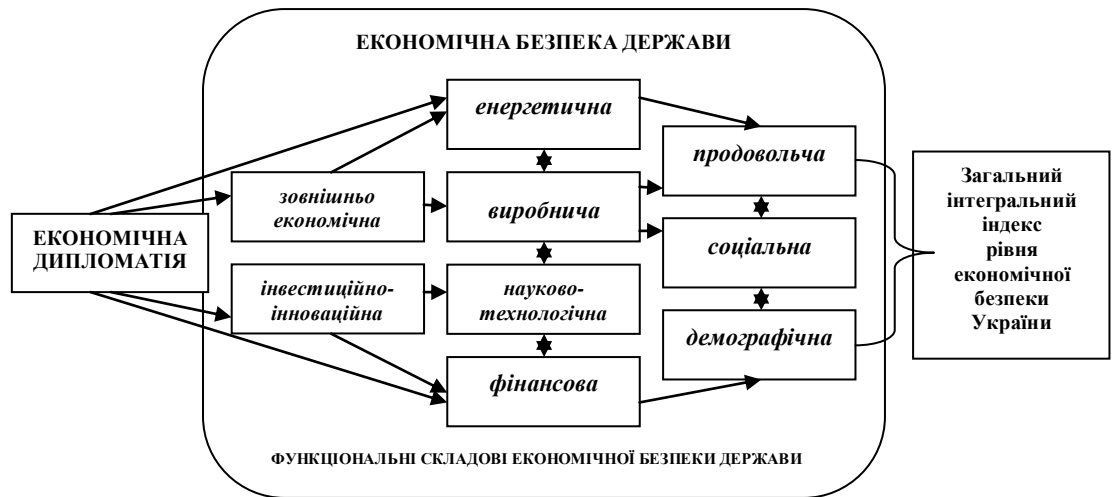

Рис. 2. Структурно-логічна схема впливу інструментів економічної дипломатії на складові економічної безпеки України

Джерело: розроблено автором на основі результатів дослідження

У розділі 3 «Підвищення ролі економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки України» для надання рекомендацій з удосконалення роботи економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки України було здійснено додаткові розрахунки з метою з'ясування дієвості впливу кожного з інструментів економічної дипломатії на експорт та імпорт товарів, ПІІ в динаміці за кожен рік досліджуваного періоду на рівні багатостороннього і двостороннього співробітництва.

У підрозділі 3.1 «Ефективність економічної дипломатії в політико-економічному співробітництві України з країнами світу в забезпеченні економічної безпеки держави на багатосторонньому рівні» побудовано і проаналізовано динаміку щільності зв'язку між змінними x (інструменти економічної дипломатії) і y (експорт, імпорт, ПІІ) окремо за кожен рік і за весь досліджуваний період для 28 провідних країн-партнерів. Було створено 12 матриць даних за кожен рік з 2004 по 2015 рр. З огляду на специфіку структури матриць, перелік факторних змінних x було скорочено до 10.

У результаті кореляційного аналізу найсуттєвіший зв'язок між змінними x і y виявлено в роботі зарубіжних і українських посольств, де в середньому коефіцієнт кореляції склав $r = 0,9$. Усі інші інструменти економічної дипломатії, крім роботи спільних міжурядових комісій (СМК), а саме: візити глав держав, візити високого рівня; угоди - демонструють дещо нижчі, проте також значущі показники, у середньому $r = 0,8$.

На основі методу множинної кореляції з елементами регресійного

аналізу побудовано діаграми тренду динаміки щільності зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії української держави та експортом й імпортом товарів, залучених ПІІ за весь період (рис. 3).

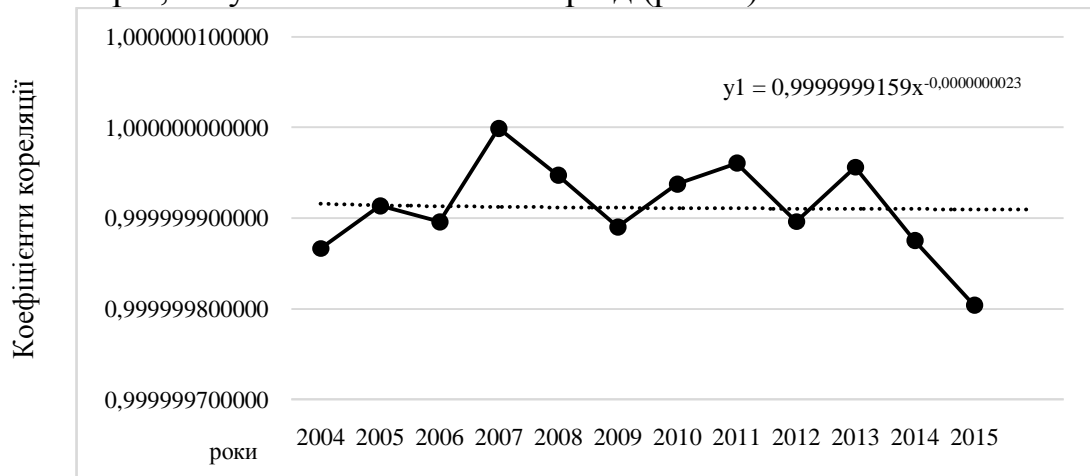

Рис. 3. Динаміка впливу інструментів економічної дипломатії на обсяги українського експорту

Джерело: створено автором на основі результатів множинної кореляції

Результати множинної кореляції показують значущі, близькі до $r = 1$ показники щільності зв'язку. Крім того, криві діаграм точно передають динаміку впливу економічної дипломатії на показники зовнішньоекономічної діяльності держави залежно від суспільно-політичної та економічної ситуації в країні. Це свідчить про достовірність зібраних даних та адекватність застосованої для обрахунку моделі.

У підрозділі 3.2 «Транскордонне співробітництво України як фактор економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному та двосторонньому рівні» з метою перевірки висунутої в дисертаційній роботі наукової гіпотези на рівні транскордонного співробітництва проведено множинний кореляційний аналіз даних по 4 суміжних країнах-членах ЄС: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія. Ці країни було розподілено на 4 групи по 3 країни у кожній групі в різних варіаціях, так що в кожній з досліджуваних груп була виключена одна з країн. Такий порядок аналізу дозволив, крім іншого, визначити найоптимальнішу групу, з якою Україні насамперед варто розвивати торгово-економічні та політико-дипломатичні відносини.

У результаті проведеного аналізу зафіксовано позитивний статистично значущий зв'язок (близький до $r = 0,9$) між змінними x і y практично за усіма групами країн. Виявлено найоптимальнішу групу суміжних країн для подальшого розвитку економічних і політико-дипломатичних відносин у складі: Польща, Румунія, Угорщина. Перспективною є група: Польща, Словаччина, Угорщина (країни-члени Вишеградської четвірки). З діючих форматів транскордонного співробітництва найоптимальнішими і найефективнішими для України є Карпатський Єврорегіон і 4+1.

З метою виявлення ролі інструментів економічної дипломатії у формуванні показників зовнішньоекономічної діяльності України на рівні двосторонніх відносин з кожною з досліджуваних країн було розроблено матриці динаміки

первинних емпіричних даних за кожен рік досліджуваного періоду (табл. 3).

Таблиця 3

**Матриця первинних емпіричних даних щодо
політико-економічних відносин між Україною і Угорщиною**

роки	експорт	імпорт	ІІІ	іноземні посольства	українські посольства	іноземні консульства	українські консульства	візиту ін. глав держав	візиту ін. висок. рівня	візиту укр. президентів	візиту укр. висок. рівня	угоди	Засідання СМК
	y1	y2	y3	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
2004	807,6	362,3	179,1	1,414	3,611	2	1	5	10	2	12	61	6
2005	688,9	647,7	191,1	2,051	2,848	2	1	5	11	2	13	61	6
2006	946,3	802,3	364,5	2,051	3,347	2	1	5	13	3	13	62	6
2007	1234,9	1240,9	400,9	2,371	3,386	2	1	5	14	4	14	64	7
2008	1367,1	1282,6	595,5	1,782	2,817	2	2	7	14	4	14	66	7
2009	730,3	678,5	675,1	1,817	2,630	2	2	7	15	5	14	69	7
2010	860	1214,5	700,5	2,311	2,248	2	2	9	16	5	16	69	7
2011	1340,7	1326,7	681,4	1,853	2,622	3	2	10	17	5	17	69	8
2012	1510	1159,5	688,3	1,595	3,008	3	2	10	18	5	18	70	8
2013	1556,9	1400,7	689,4	2,128	3,246	3	2	10	18	5	19	76	9
2014	1510,2	1463,9	594,7	3,322	3,815	3	2	10	21	5	19	78	9
2015	898,4	1610,3	625,4	5,185	3,313	3	2	10	21	5	19	80	9

Джерело: створено автором на основі зібраної бази статистичних даних

Такі таблиці було розроблено для усіх 28 досліджуваних країн. Множинну кореляцію первинних даних з елементами регресійного аналізу було здійснено відносно 4 суміжних країн. Усі без винятку отримані коефіцієнти близькі до $r = 1$. Це говорить про прямий, статистично значущий зв'язок між змінними x та y за кожен рік і за весь період, що доводить правильність наукової гіпотези для двостороннього рівня відносин України з центральноєвропейськими партнерами. Увагу привертають значення $y3$ (ІІІ), які в цьому разі в цій групі країн виявились найкращими. Найвищі показники зв'язку в досліджуваній групі зафіксовано у відносинах України і Угорщини. На основі статистичного аналізу двосторонніх політико-дипломатичних та економічних взаємин між Україною і Угорщиною розроблено метод обрахунку інтегрального індексу економічної дипломатії за допомогою багатofакторної мультиплікативної експоненціальної моделі. Гіпотезу про прямий позитивний вплив інструментів економічної дипломатії на показники зовнішньоекономічної діяльності (експорт, імпорт, ІІІ) повністю підтверджено. Доведено, що цей вплив статистично значущий і має бути врахований у методиці обрахунку інтегрального індексу рівня економічної безпеки держави.

У підрозділі 3.3 «Доцільність включення політико-дипломатичної складової у розрахунки рівня економічної безпеки України» розглядається проблема практичного внесення до існуючих методик розрахунку рівня економічної безпеки України політико-дипломатичного компоненту. Виявилося, що наявні методики суворо регламентовані, містять вже готові складові з переліком індикаторів, граничними і пороговими значеннями і не передбачають внесення додаткових параметрів. Метод розрахунку граничних і порогових значень індикаторів економічної безпеки також не є прозорий, містить вже задані параметри без розкриття механізму їх формування.

Запропоновано доповнити перелік функціональних складових економічної безпеки України за методикою МЕРТ додатковою складовою, яку

названо «політико-дипломатичною». Під політико-дипломатичною складовою економічної безпеки держави розуміється такий стан її зовнішньої та внутрішньої політики, який забезпечує національній економіці та бізнесу вільний вихід на зовнішні ринки, доступ до світових ресурсів та технологій, стабільний процес обміну товарами і послугами, вільний рух національного капіталу, сприятливий клімат для залучення прямих іноземних інвестицій, всебічну підтримку і захист на державному та дипломатичному рівнях національного виробника та експортера у світовій системі господарювання.

Сформовано перелік індикаторів політико-дипломатичної складової економічної безпеки України: за принципами репрезентативності (включено найбільш суттєві показники, що впливають на рівень економічної безпеки), достовірності (індикатори адекватно відображають стан політико-дипломатичної безпеки) та інформаційної доступності (для розрахунку використовуються офіційні статистичні дані та публічні експертні оцінки).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано шляхи удосконалення теоретико-методичних та науково-практичних підходів до забезпечення економічної безпеки держави засобами сучасної економічної дипломатії.

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Досліджено теоретико-методичні основи економічної безпеки держави в контексті інтеграції її національної економіки у світовий економічний простір. Виявлено, що найбільш ефективними і динамічними у світовій системі господарювання є відкриті національні економіки з достатнім ступенем інтегрованості у світову економіку. Узагальненим показником відкритості економічної системи є зовнішньоторговельна квота (ZT_K) - відношення зовнішньоторговельного обороту до внутрішнього валового продукту. З'ясовано: на відміну від частини розвинених країн, де ZT_K менше 30%, переважна більшість економік світу мають занадто високі показники відкритості - від 30% до понад 100%, що становить загрозу їх економічній безпеці. За цих умов формується новий тип економічної безпеки держав, який полягає в захисті національних інтересів насамперед у процесі здійснення ними міжнародних економічних відносин, а складові економічної безпеки, які гарантують захист національній економіці в зовнішньоторговельній та інвестиційній сферах, набувають провідного значення і вважаються базовими.

2. З'ясовано теоретичні засади аналізу впливу процесів глобалізації світової економіки на трансформацію національних економічних інтересів і, відповідно, на науково-практичні підходи та завдання із забезпечення економічної безпеки держави. Виявлено, що сутність інтернаціоналізації національних інтересів як явища доби глобалізації полягає у світовій тенденції до взаємопроникнення національних економік, появи спільних міждержавних інтересів, пов'язаних з геополітичними цілями, глобальними викликами, прагненням отримати доступ до світових ресурсів та ринків, а також намаганням національних учасників ЗЕД винести поле конкурентної боротьби за межі своїх територій. Ці процеси несуть у собі нові можливості й загрози,

тому науково-практичні основи забезпечення економічної безпеки, зокрема методики обрахунку інтегрального індексу рівня економічної безпеки держави, мають постійно оновлюватися та актуалізуватися у відповідності до стрімких змін у світовій системі господарювання.

3. Висвітлено роль економічної дипломатії як інструменту забезпечення економічної безпеки держави. З'ясовано, що основною функцією економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки на глобальному рівні є стимулювання світових товарно-інвестиційних потоків, підвищення конкурентоспроможності національних економік, покращення іміджу та інвестиційної привабливості країн. Оскільки економічна дипломатія націлена на захист національних інтересів у зовнішньому економічному середовищі, а її засоби здійснюють безпосередній вплив на базові функціональні складові економічної безпеки, доведено, що сучасна економічна дипломатія є одним з найефективніших інструментів забезпечення економічної безпеки держави.

4. Дослідивши функціональні складові економічної безпеки України з усією сукупністю індикаторів, оптимальних, порогових і граничних значень, що відображені в методиці розрахунку рівня економічної безпеки держави, виявлено, що діюча методика, запропонована Міністерством економічного розвитку і торгівлі потребує вдосконалення, оскільки в ній не враховано політико-дипломатичний компонент міжнародних економічних відносин (робота економічних відділів посольств, торгових представництв, закордонні візити вищого керівництва держави, економічні переговори, підписані й чинні преференційні угоди тощо). Доведено, що ці чинники є провідним фактором реалізації зовнішньоекономічної політики держави, підґрунтям і стимулом розвитку міжнародних економічних відносин, а отже, інструментом захисту національних інтересів, забезпечення економічної безпеки держави в процесі її інтеграції до світової системи господарювання.

5. Виявлено, проаналізовано та систематизовано найбільш дієві інструменти української економічної дипломатії для подальшого здійснення емпіричного економічного аналізу. З'ясовано, що даний перелік інструментів економічної дипломатії з їх кількісними характеристиками повністю виправдав себе і може розглядатися в якості базового у подальших прикладних та емпіричних дослідженнях у галузі економічної дипломатії та економічної безпеки. В процесі збору первинних емпіричних даних встановлено, що в Україні немає жодної інституції, яка б могла надати повну, систематизовану статистичну звітність щодо зовнішньополітичної діяльності держави. З огляду на це, пропонується створити таку інституцію (відділ) у складі МЗС України або Державної служби статистики.

6. Побудовано багатofакторну мультиплікативну експоненціальну модель та використано її в емпіричній частині дисертації. Зокрема, за її допомогою доведено, що основні показники зовнішньоекономічної діяльності України (експорт, імпорт, ПІІ) в межах 20% залежать від дії досліджуваних інструментів економічної дипломатії. Тому можна стверджувати, що у модель включено найоптимальніший набір інструментів, який згідно з емпіричним законом Парето забезпечує 80% впливу економічної дипломатії на базові

складові та загальний рівень економічної безпеки держави. Створена модель перевірена на адекватність, є універсальною і може застосовуватись у наукових дослідженнях НІСД, аналітичній роботі департаментів і управлінь МЗС, департаментів МЕРТ, економічних відділів посольств України для обрахунків, пов'язаних з політико-економічною діяльністю української держави у відносинах з країнами світу на різних рівнях, за різні періоди часу.

7. Проаналізовано динаміку щільності зв'язку між дією інструментів економічної дипломатії та показниками результативності зовнішньоекономічної діяльності України за весь період незалежності у відносинах з 28 країнами – її головними економічними партнерами. Доведено, що цей зв'язок є статистично значущим і може розглядатися як емпіричне підтвердження гіпотези про взаємний вплив політичних і економічних чинників у міжнародних економічних відносинах української держави. Найсуттєвіший зв'язок виявлено в роботі українських посольств ($r = 0,9$ щодо експорту та імпорту), візитах Президентів та візитах високого рівня; чинних угодах; (у середньому $r = 0,8$ щодо експорту та імпорту). Суттєвого зв'язку між зазначеними інструментами і обсягами залучених ПІІ на багатосторонньому рівні не виявлено. Одержані результати динаміки щільності зв'язку засвідчують важливість забезпечення економічної безпеки держави у політико-дипломатичній сфері та необхідність уведення відповідних уточнень до методичних підходів оцінки її рівня.

8. Здійснено аналітичний огляд транскордонного співробітництва України з суміжними країнами-членами ЄС як вияву дієвості економічної дипломатії в забезпеченні економічної безпеки держави на регіональному і двосторонньому рівнях. Доведено, що оптимальною для української держави моделлю транскордонного співробітництва є Карпатський Єврорегіон і співробітництво за формулою 4+1. З'ясовано, що на регіональному і двосторонньому рівнях показники зв'язку між політичними й економічними факторами є найвищі ($r \approx 1$ щодо експорту, імпорту, ПІІ), особливо у взаєминах України з Угорщиною. Розроблено і описано поетапний метод обрахунку інтегрального індексу української економічної дипломатії на прикладі політико-економічних відносин України і Угорщини. Розрахунок індексу економічної дипломатії здійснено за допомогою вищезгаданої багатофакторної моделі. Доведено, що двосторонній рівень міжнародних економічних відносин є найефективнішим у контексті значущості впливу інструментів економічної дипломатії на результативність зовнішньоекономічної діяльності держави і, відповідно, на рівень її економічної безпеки.

9. Обґрунтовано необхідність розширення переліку функціональних складових економічної безпеки України шляхом уведення додаткової політико-дипломатичної складової. На основі отриманих у ході дослідження теоретичних обґрунтувань та кількісних оцінок сформовано перелік індикаторів політико-дипломатичної складової, визначено характеристичні значення індикаторів, здійснено нормування цих значень та розраховано їх вагові коефіцієнти. Подальші емпіричні дослідження у галузі економічної дипломатії та економічної безпеки дозволять більш точно і різнобічно оцінювати рівень

економічної безпеки української держави з урахуванням новітніх тенденцій у системі світового господарювання, пов'язаних з глобальними та регіональними інтеграційними процесами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У монографіях

1. Горбачук О. І. Вплив політико-дипломатичних факторів на стимулювання сталого економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки держав / О. І. Горбачук // *Mechanism of Sustainable Development of Economic Systems Formation – Collective monograph – Vol. 1. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – Pp. 62–67.*

Статті в наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних

1. Горбачук О. І. Емпіричне дослідження впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки України / О. І. Горбачук // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: наук. журн. Серія «Економічні науки. Юридичні науки».* – 2015. – № 5–6 (82–83). – С. 203–212.

2. Горбачук О. І. Світові емпіричні дослідження щодо впливу інструментів економічної дипломатії на рівень економічної безпеки держави / О. І. Горбачук // *Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад Університет «КРОК».* – К., 2014. – Вип. 36. – С. 4 – 11.

3. Горбачук О. І. Віртуальна економічна дипломатія та інформаційна безпека в захисті міжнародного бізнесу / О. І. Горбачук // *Зовнішня торгівля. Економічна безпека / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК» – К., 2014. – Вип. 10. – С. 103 – 110.*

4. Горбачук О. І. Економічна дипломатія як складова національної та міжнародної економічної безпеки у сучасній світовій економічній думці / О. І. Горбачук // *Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К., 2013. – Вип. 1 (1997). – Вип. 34. – С. 179 – 187.

5. Горбачук О. І. Міжнародний економічний імідж як фактор економічної безпеки держави / О. І. Горбачук // *Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К., 2012. – Вип. 1 (1997). – Вип. 32. – Т. 2. – С. 65 – 71.

6. Горбачук О. І. Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави / О. І. Горбачук // *Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К., 2012. – Вип. 1 (1997). – Вип. 30. – С. 125 – 133.

Тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій

1. Горбачук О. І. Політико-дипломатична складова економічної безпеки України в контексті сучасних європейських наукових досліджень у галузі економічної дипломатії / О. І. Горбачук // *Еволюція наукової думки в контексті європейського вибору України: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 21 жовтня 2015 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2015. – С. 79 – 81.

2. Горбачук О. І., Горбачук В. О. Застосування кореляційного аналізу в дослідженні впливу економічної дипломатії на рівень економічної безпеки держави / О. І. Горбачук, В. О. Горбачук // *Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation: Collection of scientific articles.* – Publishinghouse «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. – Pp. 282 – 287.

3. Горбачук А. И. Влияние экономической дипломатии на уровень экономической безопасности государства / А.И. Горбачук // *Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific articles.* Vol. 2 – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – Pp. 198 – 201.

4. Горбачук О. І. Сучасна світова економічна думка про функцію економічної дипломатії в системі національної та міжнародної економічної безпеки / О. І. Горбачук // *Актуальні питання розвитку суб'єктів господарювання в умовах економічної нестабільності: матеріали наук.-практ. конф. молодих учених (Київ, 6 грудня 2013 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2013. – С. 62 – 65.

5. Горбачук О. І. Історичний аспект економічної дипломатії в системі економічної безпеки держави / О. І. Горбачук // *Проблеми соціально-економічного розвитку підприємництва: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 14–15 листопада 2013 р.* – Дніпропетровськ: Герда, 2013. – С. 221 – 224.

6. Горбачук О. І. Міжнародний економічний імідж як фактор економічної безпеки держави / О. І. Горбачук // *Третя міжнар. наук.-практ. конф. «Виклики та потреби бізнесу XXI століття».* Університет «КРОК», Київ, 29 листопада 2012 р. / *Вчені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК».* – К., 2012. – Вип. 1 (1997). – Вип. 32. – Т. 2. – С. 65 – 71.

7. Горбачук О. І. Віртуальна економічна дипломатія та інформаційна безпека в захисті міжнародного бізнесу / О. І. Горбачук // *Матеріали наук.-практ. конф. молодих учених «Психологія та безпека бізнесу», присвяченої ХХ-річчю ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК».* Київ, 30 травня 2012 року. Університет економіки та права «КРОК». – К., 2012. – С. 27–29.

8. Горбачук О. І. Економічна дипломатія і регіональна економічна безпека в умовах глобалізації / О. І. Горбачук // *Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. викладачів та студентів (Сімферополь, 22–23 березня 2012 року) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», Сімферополь – Саки: Підприємство Фенікс, 2012. – С. 43 – 45.*

9. Горбачук О. І. Економічна дипломатія і економічна безпека країн в умовах глобалізації / О. І. Горбачук // *Розвиток країн в умовах глобалізації: технологічні, економічні, соціальні та екологічні проблеми: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15–16 березня 2012 р.* – Тернопіль: Крок, 2012. – Ч. I. – С. 266 – 268.

АНОТАЦІЯ

Горбачук О. І. Економічна дипломатія в забезпеченні економічної безпеки держави. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 21.04.01 - економічна безпека держави. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». - Київ, 2017.

У дисертації на теоретичному та емпіричному рівнях обґрунтовується факт системного впливу інструментів економічної дипломатії на інтенсивність міжнародних торгово-інвестиційних потоків і, відповідно, на низку складових економічної безпеки держави.

Зокрема, в емпіричній частині дисертаційної роботи доведено пряму позитивну залежність між дією інструментів економічної дипломатії та основними показниками зовнішньоекономічної діяльності України (експорт, імпорт, ПІІ). Цей факт свідчить про безпосередній вплив політико-дипломатичного компоненту на зовнішньоекономічну та інвестиційно-інноваційну складові економічної безпеки України, а також про опосередкований вплив на інші складові, що має суттєво коригувати загальний інтегральний індекс рівня економічної безпеки України.

Обґрунтовано необхідність розширення переліку функціональних складових економічної безпеки України шляхом уведення додаткової політико-дипломатичної складової до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України.

Ключові слова: економічна безпека держави, економічна дипломатія, теоретичні та емпіричні дослідження, первинні емпіричні дані, статистичний аналіз.

АННОТАЦИЯ

Горбачук А.И. Экономическая дипломатия в обеспечении экономической безопасности государства. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.01 – экономическая безопасность государства. Высшее учебное заведение «Университет экономики и права «КРОК». - Киев, 2017.

В диссертации на теоретическом и эмпирическом уровнях обосновывается факт системного влияния инструментов экономической дипломатии на интенсивность международных торгово-инвестиционных потоков и, соответственно, на ряд составляющих экономической безопасности государства.

В частности, в эмпирической части диссертационной работы в результате осуществленного диссертантом корреляционного, регрессионного и дисперсионного анализа предварительно собранных и систематизированных первичных эмпирических данных, которые проводились с применением мультипликативной модели, обоснованно и доказано прямую положительную зависимость между действием инструментов экономической дипломатии и основными показателями внешнеэкономической деятельности Украины (экспорт, импорт ПИИ). Обнаруженная связь является статистически значимой. Этот факт может свидетельствовать о непосредственном влиянии политико-дипломатического компонента на внешнеэкономическую и инвестиционно-инновационную составляющие экономической безопасности Украины, а также

об опосредованном влиянии на другие составляющие, что может существенно корректировать интегральный индекс уровня экономической безопасности Украины.

Обоснована необходимость расширения прямых функциональных составляющих экономической безопасности Украины путем введения дополнительной политико-дипломатической составляющей в Методику расчета уровня экономической безопасности Украины.

Кроме этого, в ходе диссертационного исследования разработана методика сбора, систематизации и расчета первичных эмпирических данных, связанных с внешнеполитической деятельностью государства, аналитического и теоретического обоснования полученных результатов, касающихся влияния международных политико-экономических связей Украины на уровень ее экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, экономическая дипломатия, теоретические и эмпирические исследования, первичные эмпирические данные, статистический анализ.

ANNOTATION

Horbachuk O.I. Economic diplomacy in economic security provision of a state. – Manuscript.

Thesis for Candidate degree in Economic sciences, specialty 21.04.01 - Economic Security of State. - Higher education institution "University of Economics and Law "KROK"- Kyiv, 2017.

The thesis at the theoretical and empirical levels proves the fact of systemic effects of economic diplomacy instruments on the intensity of international trade and investment flows and respectively on a number of components of economic security.

In particular, the empirical part of the thesis research, as a result of correlation, regression and analysis of variance on previously collected and systematized primary empirical data carried out by the researcher, which was conducted using a multiplicative model, reasonably proves direct positive relationship between the action of the instruments of economic diplomacy and the main indicators of foreign economic activity of Ukraine (export, import, FDI). The observed relationship is statistically significant. This may indicate a direct influence of political and diplomatic component on foreign trade and investment component of economic security of Ukraine as well as the indirect impact on other components that should significantly adjust the general integral index of economic security of Ukraine.

That is the first step in the scientific understanding of the degree of influence of economic diplomacy tools on the level of economic security. This problem requires further scientific research, but today, on the basis of the results the author can justify the need for including political and diplomatic components in the method of calculating the level of economic security.

Keywords: economic security of state, economic diplomacy, theoretical and empirical studies, primary empirical data, statistical analysis.